

Bölüm 5

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE ASBEST RİSKİ

Ayőe İNALTEKİN¹
Burak METE²

GİRİŐ

Kentsel dönüşüm çağımızın önemli bir konusudur. Bugün dünya nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşamaktadır. 2050 yılına gelindiğinde, her 10 kişiden 7'sinin kentsel alanlarda yaşayacağı tahmin edilmektedir.⁽¹⁾ ABD'de metropol alanlar, toplam arazinin sadece %1,5'inde nüfusun %75'ini barındırmaktadır. Çoğu ülkeden daha küçük ve daha yoğun kentleşmiş olan İngiltere ve Galler'de, nüfusun %89'u, arazinin %7,7'sinde kentsel alanlarda yaşamaktadır. İngiltere'nin oldukça şehirleşmiş güney doğusunda, kentsel kapsama alanı toplam arazinin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır ve bu rakam giderek artmaktadır.⁽²⁾ Ülkemizde ise yoğun kent olarak sınıflandırılan yerleşim yerleri ülkemiz yüzölçümünün %1,6'sını oluşturmaktadır ve son verilere göre (Aralık 2022) bu bölgede 57 milyon 934 bin 583 kişi yaşamaktadır. Bu da Türkiye nüfusunun %67,9'unun yoğun kent olarak sınıflandırılan bölgelerde yaşadığı anlamına gelmektedir. Orta yoğun kent olarak sınıflandırılan ve ülkemiz topraklarının %4,9'unu oluşturan yerleşim yerlerinde toplam nüfusun %14,8'si yaşamakta iken; ülkemiz yüzölçümünün %93,5'ini oluşturan ve kır olarak sınıflandırılan yerleşim yerlerinde ise %17,3'ü yaşamaktadır.⁽³⁾

Şehirler sürekli değişime uğramaktadır. Ancak son 30 yılda birçok Avrupa şehri, yakın tarihlerinde hiç olmadığı kadar hızlı bir değişime uğramıştır. Kentlerin doğasında ve işleyişinde bu kadar hızlı bir değişimin nedeni iki ana alana dayanmaktadır. Birincisi, şehirlerin üretim merkezleri olmaktan çıkıp hizmet ve tüketim merkezleri haline gelmeleriyle ortaya çıkan ekonomik temellerinin radikal bir şekilde yeniden yapılandırılmasıdır. İkincisi ise, birçok işlevin merkezi ve şehir içi alanlardan şehirlerin çevresine doğru çekildiği yönetim

¹ Arş. Gör. Dr. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, aysecirak87@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5670-6369

² Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, burakmete2008@gmail.com, ORCID iD: xxxx

yıkım çok büyüktür ve birincil etkilerinin yanı sıra uzun vadede ortaya çıkabilecek asbest etkileri tedirgin edici boyuttadır. Bu bölgede yaşamaya devam eden kişilerin asbeste maruz kalmış olma olasılığı çok büyüktür ve sağlık kayıtlarının iyi takip edilmesi gerekmektedir. Halen devam eden kentsel dönüşüm çalışmalarının da gerekli önlemler alınarak devam etmesi önem arz etmektedir.

Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi projesi kapsamında yapılacak olan kentsel dönüşüm uygulamalarının, çevre ve insan sağlığı gözetilerek ilgili yönetmeliklere uygun şekilde planlanması uzun vadede ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirecektir.

Halk sağlığı bakış açısıyla değerlendirdiğimizde; kentsel dönüşüm ve onun ardındaki asbest riskinin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi gerekli önlemlerin alınmasıyla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Sustainable Development Goals (2023), (03.08.2023 tarihinde <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/> adresinden ulaşılmıştır.)
2. Tallon, Andrew. *Urban Regeneration in the UK*. Routledge, 2020
3. TUIK(2022), *Kent-Kır Nüfus İstatistikleri* (03.08.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022> adresinden ulaşılmıştır.)
4. Couch, C.; Fraser, C.; Percy, S. 2003. *Urban Regeneration in Europe*. UK: Blackwell Publishing Company
5. Kent ve Sağlık Kitabı (2019) (05.08.2023 tarihinde <https://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/Kent-ve-Saglik-Kitabi.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
6. *Afet Bölgesinde Yıkıntı Atığı Yönetimi* (2023) (05.08.2023 tarihinde <https://www.enerjivetesisat.com/images/stories/2023/03-mart/AFET%20BOLGESI%20YIKINTI%20ATIGI%20YONETIMI%20.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
7. WHO, *Chemical Safety and Health* (27.07.2023 tarihinde <https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/chemical-safety-and-health/health-impacts/chemicals/asbestos> adresinden ulaşılmıştır.)
8. Türk Dil Kurumu, *Asbest Anlamı* (27.07.2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.)
9. Roberts P. (2017) ‘The evolution, definition and purpose of urban regeneration’, in P. Roberts, H. Sykes and R. Granger (eds) *Urban Regeneration*, London: Sage, 2nd Edition, 9–43
10. Wang H, Shen Q, Tang B.S. et al. (2014) A framework of decision-making factors and supporting information for facilitating sustainable site planning in urban renewal projects. *Cities*, 40, 44-55
11. Şisman A, Kibaroglu D. (2009). Dünyada Ve Türkiyede Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. *Seçkin Yayıncılık*.
12. Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (2012) (08.08.2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531-1.htm> adresinden ulaşılmıştır.)

13. Çevresel Etki Değerlendirilmesi Yönetmeliği (2022) (08.08.2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39647&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>) adresinden ulaşılmıştır.)
14. Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği(2004) (08.08.2023 tarihinde (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5401&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>) adresinden ulaşılmıştır.)
15. Genç F.N.(2008). Türkiye’de kentsel dönüşüm: Mevzuat ve uygulamaların genel görünümü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 115-130.)
16. Kentsel Dönüşüm ve Çevre Sağlığı (2023) (11.08.2023 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/472315/kentsel-donusum-ve-cevre-sagligi> adresinden ulaşılmıştır.)
17. şolt H. (2019). Kentsel Dönüşüme Eleştirel Bakış. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences (BNEJSS)*, 5(2).)
18. Villoria-Sáez, P., Porrás-Amores, C., & del Río Merino, M. (2020). Estimation of construction and demolition waste. In *Advances in Construction and Demolition Waste Recycling* (pp. 13-30). Woodhead Publishing.
19. Keleş, D. R. Kentsel Dönüşümün Çevresel Boyutları.
20. Doğdu G, Alkan, S. N. (2023). Deprem Sonrası Oluşan İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Değerlendirilmesi: 6 şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, 1(1), 38-50.
21. Franzblau A., Demond A. H., Sayler S. K. et al. (2020). Asbestos-containing materials in abandoned residential dwellings in Detroit. *Science of the Total Environment*, 714, 136580.
22. Thives, L. P., Ghisi, E., Júnior, J. J. T. et al. (2022). Is asbestos still a problem in the world? A current review. *Journal of Environmental Management*, 319, 115716.
23. Peña-Castro, M., Montero-Acosta, M., & Saba, M. (2023). A critical review of asbestos concentrations in water and air, according to exposure sources. *Heliyon*.
24. International Agency for Research on Cancer. Asbestos (chrysotile, amosite, crocidolite, tremolite, actinolite, and anthophyllite). IARC Monogr Eval Carcinog Risks Hum. 2012;100C:219–309 (13.08.2023 tarihinde <http://monographs.iarc.fr/ENG/Monographs/vol100C/index.php>, accessed 11 March 2014 adresinden ulaşılmıştır.)
25. Mello, M. S. D. C., & Otero, U. B. (2021). Ambiente, trabalho e câncer: Aspectos epidemiológicos, toxicológicos e regulatórios.
26. J. Zavaşnik, A. şestan, S. şkapin, Degradation of asbestos – reinforced water supply cement pipes after a long-term operation, *Chemosphere* (2022 Jan 1) 287.
27. WHO (2021), *Asbestos in drinking-water*. (20.08.2023 tarihinde <http://apps.who.int/bookorders> adresinden ulaşılmıştır.)
28. Hillerdal, G. (1999). Mesothelioma: cases associated with non-occupational and low dose exposures. *Occupational and environmental medicine*, 56(8), 505-513.
29. CAPELOZZI, V. L. *Asbesto, asbestose e câncer: critérios diagnósticos*. *Jornal de Pneumologia*, São Paulo, v. 27, n. 4, p. 206-218, 2001.
30. MARKOWITZ, S. Cancer of the respiratory tract due to asbestos and zeolites. In: NEWMAN-TAYLOR, A. et al. (ed.). *Parkes’ occupational lung disorders*. 4th. ed. Boca Raton: *CRC Press*, 2016. p. 259-276.
31. İstanbul Asbest Raporu (2017). (28.08.2023 tarihinde http://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/ikk_asbest_raporu_sayfalar_baski.pdf adresinden ulaşılmıştır.)

32. Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, (2013). (28.08.2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuat-No=17050&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> adresinden ulaşılmıştır.)
33. WHO (2018). *Asbestos: elimination of asbestos-related diseases* (28.08.2023 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/asbestos-elimination-of-asbestos-related-diseases> adresinden ulaşılmıştır.)
34. Türkiye Asbest Kontrolü Stratejik Planı (2012). (28.08.2023 tarihinde https://hsgm-destek.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanserdb/yayinlar/raporlar/Turkiye_Asbest_Kontrolu_Stratejik_Planı_2012.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
35. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023). (28.08.2023 tarihinde <https://www.csb.gov.tr/bakan-ozhaseki-istanbul-depremi-bir-beka-meselesidir-bakanlik-faliyetleri-38778> adresinden ulaşılmıştır.)
36. WHO (2008). *Asbest After Earthquake* (28.08.2023 tarihinde https://cdn.who.int/media/docs/default-source/chemical-safety/asbestos/asbestos-after-earthquake.pdf?sfvrsn=1e7e60d_2&download=true ulaşılmıştır.)